

auget. Unde, si, ex unâ parte, supersit legitimus princeps, et, ex alterâ parte, usurpator sine magnâ perturbatione rerum et civium expelli possit, civitati jus est contra illum insurgendi.

3° Si contrâ usurpator faveat reipublicæ bono, nec possit amoveri sine nimîâ tempestate, majus reipublicæ bonum, quod eo in casu lex est, vetat ne contra illum liceat insurgere, ac jubet ut patienter feratur, donec, mutatis fortè circumstantiis, legitimus princeps commodè valeat sua repetere jura. — At interea servandæ sunt leges ab usurpatore latæ, si justæ in se fuerint; alioquin nimium discrimen pateretur civitas.

4° Demum si vel exstingueretur legitima dynastia, vel, temporum tractu, novum gubernium eas in gente haberet radices, ut jam minimè posset avelli, ei, non ex ipsâ quidem possessione, sed ex bono publico titulus *indirectus* accedere valeret.

CAPUT III

DE SOCIETATE UNIVERSALI QUÆ VIGET INTER DIVERSAS GENTES AD INVICEM COMPARATAS

236. I. *Hujus societatis notio, necessitas et varia jura.*

1° Sicut varii homines conveniunt in societatem aliquam *particularem*, quam *gentem* vocant, ita variæ gentes, univ ersim sumptæ, formant ex congregatione suâ societatem quamdam *internationalem*, quæ ex ipso genere humano componitur. Hæc societas *culmen* est statûs socialis ad quem homo naturâ suâ destinatur. Nam ut familia non sufficit explendis variis hominis necessitatibus, ita nulla est societas politica quæ sibi ipsi omnino sufficiat; sed aliæ aliis indigent

vel ad *melius* esse, vel etiam quandoque ad *necessitatem* (1).

2° Ex mutuis gentium relationibus enascuntur certa *jura officiaque*. Hæc porrò jura et officia quæ gentes habent aliæ ad alias, *juris gentium nomine* veniunt (2). Sed jus gentium duplex distinguitur, aliud quidem *naturale et primarium*, aliud verò *positivum et secundarium*. Prius amplectitur omnia justitiæ et caritatis jura et officia quæ ad invicem habent diversæ nationes, et quæ in ipsâ rerum *naturâ* nituntur, aut saltem cum eâ *proximè* connectuntur. Posterius comprehendit jura et officia *mutua* gentium, ad quæ ipsæ *liberè* se invicem obligant certis *conventionibus* aut *fœderibus*. De priore solum breviter loquemur.

237. II. *De indole et objecto juris gentium naturalis.*

1° Ut singuli homines ad invicem habent justitiæ et caritatis officia, ita et diversi populi. Nam humanum genus in varios quidem populos dividitur, sed habet nihilominus aliquam *unitatem* sive *specificam*, sive *moralem* et quasi *politicam*. Oportet igitur *naturale* justitiæ et amoris præceptum, ad omnes etiam *extraneos* extendi, eujuscumque fuerint nationis.

2° Attamen advertere licet jus internationale gentium, multis in casibus *particularibus*, non eâ quâ jus privatum evidentia pollere. *Hinc* est cur non paucas passum fuerit mutationes, aut *dissimiles* interpretationes, pro variis temporibus; quanquàm *id* potiùs dicitur de jure positivo, sed partim etiam de *secundariis* juris gentium naturalis præceptis dici potest.

Porrò de officiis *caritatis* minor est difficultas; officia autem quæ ad *justitiam* inter gentes servandam spectant

(1) Apud paganos varii *populi* erant alii aliis alieni, imò sæpe hostiles. At religio catholica eos mirè *sociavit* ob communem eorum originem ac finem; hinc omnes *christianitate* inter se devincti sunt; quæ populorum *cognatio* tandiù floruit quamdiù ipse christianismus; exorto verò protestantismo et deinde *rationalismo*, paulatim imminuta est.

(2) Legi possunt Lucien Brun, *Introd. à l'étude du droit*, 3e confèr., et le duc Albert de Broglie, *La diplomatie et le droit nouveau*.

maximi sunt momenti. Sunt præsertim *negativa*, et in id maximè conspirant, ut variæ gentes sibi invicem nihil afferant detrimenti. Quamobrem lædunt justitiam aliis debitam, si quæ fortè aliarum bonis physicis, intellectualibus, moralibusve quomodolibet noceant per varias machinationes vel clanculas insidias, a fortiori si *bellum* sine causâ contra illas aggrediantur (1).

238. III. Declaratur autonomia singularum gentium.

Primarii principii loco habeatur singulas gentes, hæud secus atque singulos homines, propriâ frui *personalitate*, et eadem *independenti* necnon *inviolabili*. — Sanè quidem inter varios homines multùm est discriminis quoad jura quæ nituntur in eorum diversitate, quantum attinet ad ingenium, virtutem, divitias, munera vel functiones, et sexcenta id genus. Si autem diversi homines æquales non sunt relativè ad jura quæ hominem sequuntur, quatenus est *is* homo, tamen æquales sunt relativè ad omnia jura quæ hominem sequuntur quatenus est *homo*, quæque fundantur in *æqualitate* humanæ naturæ.

Porrò idem dixeris de variis *gentibus* inter se comparatis. Aliæ quidem sunt majores, ac civium numero, vel divitiis aliisque id genus viribus alias antecellunt, et idcirco jura plura habent. Minores tamen suâ etiam *personalitate*, suâque fruuntur *autonomiâ*, et ab aliis hæud pendent, quatenus nationes. Quocirca aliæ aliarum *independentiam* atque *autonomiam* agnoscere debent, nec quidquam adversus eam machinari possunt, nisi violatæ justitiæ notam incurrere velint.

239. IV. De principio non-interventûs.

Ex quibus colligitur gentes diversas in aliarum res *privatas* sese *intromiscere* non debere; alioquin læderent jus quod

(1) « Ad hoc quòd aliquod bellum sit *justum*, ait D. Thomas, tria requiruntur: 1° Quidem *auctoritas principis*, ejus mandato bellum est gerendum... 2° *Causa justa*; ut scilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur... 3° *Intentio bellantium recta*; quâ scilicet intenditur vel ut bonum promoveatur, vel ut malum viletur. » (2^a 2^a, q. 40, a. 1, c).

quæque gens habet ad seipsam, independenter ab aliis et proprio Marte, administrandam. *Excipe*, si qua fortè natio ita suas res ageret, ut alteri nationi proximè et *directè* esset periculo: nulla enim habet jus ad periculum propriis aliarum nationum bonis intentandum.

Imò etiam, certis in rerum adjunctis, *debent* quædam gentes, pro posse suo, intervenire ut aliis opem ferant; v. g. si ab aliquâ gente injustè invadantur, vel civili bello ita conflagent, ut ab eo eripere sese non queant, maximè autem si vicem earum implorent.

Quapropter *absurdum* dicendum est, si *absolutè* sumatur, principium *de non-interventu*, a recentibus quibusdam *politicis* excogitatum, et a multis celebratum. At illud SS. Pius IX his verbis reprobavit: « Abstinere non possumus quin deploremus funestum ac perniciosum principium quod vocant *de non-interventu*, a quibusdam guberniis non ita pridem, cæteris tolerantibus, proclamatum, « et adhibitum etiam cum *de injustâ* alicujus gubernii contra aliud aggressionem agatur; ita ut quædam veluti impunitas ac licentia impetendi ac diripiendi jura aliena, proprietates ac ditiones ipsas, contra divinas humanasque leges, « sanciri videatur. » (*Alloc. in consist. secret.*, 28 sept. 1860). — Damna quoque est ea *Syllabi* propositio: *Proclamandum est et observandum principium quod vocant de non-interventu* (§ 7, n. 62).

Adjice principium illud *rationi* etiam adversari. — 1° Sanè quidem, homo aliquis alteri injustè oppresso debet eam quam potest opem ferre, nisi velit deesse *caritati* quam innocenti debet. Porrò diversæ gentes officiis iisdem inter se devinciuntur quibus singuli homines. — 2° Advertant etiam eæ gentes quæ alias a fortiore opprimi impunè sinunt, sibi ipsis parari proximæ irruptionis et occupationis vicem, si fortè res tulerit. Lectio hæc in recenti populorum historia manifesta declaratur.

240. V. De causâ injuriarum quas patiuntur gentes, præsertim minores.

Cum aliquis homo, in societate degens, injuriam ab altero

patitur, *judices* appellat qui de lite pronuntient vindicent-que innocentis jura. Cùm autem aliqua gens ab aliâ impugnatur, *judices* appellare nequit, quia deest *superius* tribunal ad quod valeat causa deferri; siquidem diversæ nationes *autonomæ* sunt, et hanc ob causam, ita aliæ ab aliis independentes, ut alia de aliâ judicare non possit. — Inde crebræ illæ inter populos injuriæ et deprædationes quas historia refert, dum majores in minores gentes ruunt suoque subjungant imperio. Hinc tolluntur de medio parvæ nationes, nec supersunt nisi duo vel tria ingentia imperia, quæ si forsitan inter se convenerint, nulla erit in orbe *libertas*, si dissidiis laboraverint, nulla *pax*, ac bellum tantùm patebit, quantum orbis ipse.

Attamen necesse est *plures* in mundo esse distinctas et *inæquales* gentes, alias majores, minores alias: hanc enim diversitatem in ipsis individuis hominibus invenias. — Et hæc respondet tum universali naturæ legi, tum diversorum inæqualitati locorum, tum ingeniorum morumque discrepantiæ, tum singulorum libertati et paci. — Restat igitur inquirendum quo pacto stare queat diversarum independentia nationum, atque ita solvi problema liberæ illarum *coexistentiæ*.

241. VI. *Falsæ opiniones de modo tuendi gentium autonomiam.*

Tres præ aliis famam recens obtinere.

Prima propugnat *unicam populi* voluntatem, suffragiis manifestatam; quippe sola multitudo supremam auctoritatem possidet. Quare potest, quoties vult, quoslibet contractus ac leges rescindere, et fœdera etiam solemnia, a variis guberniis inita sancitaque. Potest quoque varias *annexiones* (*annexions*) aut proponere futuras, aut factas probare.

Sed hæc perperam asseruntur. Nam 1° multitudo est iudex ineptus ad componendas arduas lites, sive quòd sapientiâ debitâ caret, sive quòd incredibili agitur mobilitate, sive quòd passionibus ac partium studio trahi vehementer solet, sive quòd suffragia ejus vel *post consummata facta exquiruntur*, vel *prius emuntur*, aut etiam *vi* extorquentur, si res

ferat; inde lata via iniquis deprædationibus quæ sub ementitâ voti populorum specie, vim juris habere præfractè asseruntur. — 2° Fœdera semel sancita vim obtinent contractûs *synallagmatici*, ac proinde non minùs populos quàm reges obligant; ex quo fit ut nec *licitè*, nec *validè* rescindi valeant, nisi ex eorum *omnium* consensu a quibus inita fuerunt, posito quòd injustitiâ non laboraverint.

Secunda sententia tuetur principium *nationalitatum*, gallicè *principe des nationalités*, vi cujus eæ gentes inter se coadunari debent quæ conveniunt nationalitate. Nationalitas autem ex quinque constat elementis, ex genere (*la race*), ex locorum situ, historiâ, moribus, ac religione.

Porrò, libenter concedimus elementa hæc ab ipsâ naturâ oriri, atque, si omnia secum unita reperirentur, vinculum aptissimum fore ad aliquam nationem formandam.

Verùm 1° experienciâ teste, rarè admodum contingit elementa ista omnia secum uniri; e contrario, separari *solent*, vel quia naturâ suâ multùm disparia sunt, vel quia accidunt aut migrationes, aut conversiones religiosæ, aut politicæ perturbationes, et alia ex hoc genere sexcenta. Itaque principium istud *practicè* adhiberi non potest. — Imò verò, si hodie adhiberi vellet, ingentem excitaret discordiam ac perturbationem apud plerosque populos. — 2° Ansam etiam non paucis præberet deprædationibus, quoniam potentiores gentes ad se minores commodè traherent, sub prætextu aliquo vel generis, vel sitûs locorum, vel communis linguæ, vel morum aut religionis; semper enim unum saltem ex his elementis invocari posset, cæteris quanquam repugnantibus.

Tertia opinio statui vellet *supremum* quoddam tribunal *internationale*, ad quod variæ gentium lites deberent deferri, et cujus sententiæ pro singulis decretoriæ forent.

Sed 1° horum judicum electio difficilis admodum videtur; oporteret quippe illos ex variis assumi gentibus, pro cujusque civium numero, et potentiâ, et aliis hujusmodi; hinc multæ querelæ. — 2° Ortâ inter aliquas gentes discordiâ, *judices* prædicti difficilè in sententiâ ferendâ *convenirent*, et quisque vel suæ gentis studio, vel potentioris metu, vel aliâ

simili passione duceretur. — 3° Sententiæ tribunalis istius etiam prolata difficilè mandarentur *executioni*, eo quòd sanctio idonea sæpius deficeret.

242. VII. *Declaratur verior sententia.*

Hæc eorum est qui recurrunt ad tribunal majus, nempe ad ipsam supremam auctoritatem summi Pontificis, quem institui volunt arbitrum gentium pro *majoribus* quæstionibus; ita plures hodie catholici scriptores, et ipse Leibnitzius, tametsi ex sectâ Protestantium; hunc recens secutus est David Urquhard (1).

Et quidem graves rationes pro illo principio militant : nam summus Pontifex super omnes nationes universalem habet jurisdictionem, est æmulator pacis, iudex integerrimus, omnes populos amore prosequens, ac proinde nullo partium studio actus. — Accedit quòd in *ævo medio* præsertim arbitratus ille summi Pontificis et invocatus est, et optimos fructus tulit, nec annorum decursu, vis ejus fuit immutata, ut ipse SS. Leo XIII declaravit (2).

Attamen, diebus nostris, postquam multæ gentes ab unitate catholicâ exulârunt, aliæque ægrè ferunt summi Pontificis principatum, arbitratus ille, quanquam *in se optimus*, a multis guberniis aut populis non probaretur.

Porrò, donec ad illum communi consensu recurratur, nulum aliud principium restat ad servandam variarum gentium independentiam, præter illud quod venit nomine *æquilibrii internationalis*. Hoc porrò consistit in duobus : 1° in statutâ semel tali territorii ac potentiæ partitione, ut multæ existant nationes, satis æquales viribus ad tuendum vel suam, vel minorum nationum independentiam juraque; 2° statutâ semel eâ territorii ac virium partitione, variæ gentes quæ contractui interfuerunt, fœdere sese obligant ne ulli liceat in posterum eam immutare, nisi ex singularum gentium consensu a quibus fœdus illud sancitum est.

(1) *Appel d'un protestant au Pape pour restaurer la loi des nations*, 1870.

(2) In *consistorio* januarii, die 15, 1886, ubi Leo XIII declaravit optimum exitum sui arbitratus inter Germaniam et Hispaniam.

Requiritur utraque conditio; nam, deficiente primâ, unum et alterum duntaxat ingens imperium in orbe obtinet, summo pacis ac libertatis omnium detrimento. — Deficiente autem secundâ, prima etiam corruat necesse est : unde variarum nationum territorium ac libertas perpetuis mutationibus atque perturbationibus subjacet.

His autem duobus admissis, jam *quantum sinit rerum terrestrium conditio*, justitiæ inter gentes servandæ tutius consulitur, et providetur earundem tranquillæ durationi.

Cæterum, principium illud non sibi vult nunquam omnino mutandam esse territorii partitionem, inter gentes, sed eam fieri non posse, nisi urgente justâ necessitatis causâ, et ex variarum gentium consensu, ad quas spectat sancitum æquilibrium tueri. — Accedit ipsius historiæ testificatio; cum enim servatum fuit a guberniis hujusmodi æquilibrium, servata quoque est gentium autonomia; sed ex quo in oblivionem venit, mutuæ gentium relationes fortissimæ cujusque inter eas arbitrio et ambitioni subjectæ fuerunt.

scilicet per ea vita corporalis sustentatur, et in quantum nobis organicè deserviunt ad actus virtutum... Et ideo, ut ait S. Augustinus, « sufficientiam vitæ non indecenter vult, quisquis eam vult, et non amplius... Et rursus : « Quando mens nostra intendit temporalibus rebus, ut in eis *quiescat*, remanet in eis *depressa*; sed quando intendit eis in ordine ad beatitudinem consequendam, non ab eis deprimitur, sed magis elevatur sursum » (2^a 2°, q. 83, a. 6, c, et ad 3).

§ IV. — De labore, quatenus est præcipuus fons divitiarum.

248. Labor, æconomicè inspectus, definiri potest *conatus ad aliquam utilitatem materiale afferendam idoneus*. Porro quanquam *natura et caput* computandi sunt inter causas utilitatis seu divitiarum, labor tamen primas sibi partes vindicat, quia naturæ et capiti addit fecunditatem; unde diximus, ubi de legitimitate dominii, laborem esse non quidem unicum, sed tamen præcipuum proprietatis comparandæ titulum. Caput verò quamcumque formam induat, sine labore nihil parit.

249. Labor autem duplicis generis distingui solet; alter quidem *fructuosus*, v. g. agricultura, ædificatio domûs; alter verò *sterilis*, v. g. eversio alicujus rei, vel vanæ impensæ, sub inani prætextu favendi, ut aiunt, commercio. Hujusmodi labor, seu *moraliter*, seu *æconomicè* spectetur, vix unquam habere potest unde laudetur, dum labor fructuosus tendit directè ad creandas vel augendas divitias.

250. Labor fructuosus vel *materialis*, vel *intellectualis* esse potest. Et sanè perutiles sunt artes vulgo *serviles*; v. g. labor agricolæ, figuli, textoris, fabri... Sed magna quoque utilitas est, etiam æconomicè, laboris intellectualis, quippe qui et confert ad rectionem laboris manualis, et peragit *inventiones* quibus præsens sæculum merito gloriatur et quibus universa utitur societas; v. g. ut paucos in Galliâ appellem, Cl. Bernard, Chevreul et præsertim Pasteur magis profuerunt societati quàm sexcenti opifices.

Generatim, cùm civitas magnâ operum artiumque varietate egeat, artes omnes probandæ sunt, seu ad necessitates vitæ, seu ad ornamentum et decus civitatis conferant. Sub eo respectu, pro axiomatico politico habenda est *æquivalentia servitiorum*.

Inter varias autem artes eæ primum locum merentur, etiam politicè, quæ bonos mores ac religionem docent aut fovent; quale est ministerium sacerdotum; cujus maxima est vis in fortunam societatis.

251. Item principii politici et æconomici loco habendum est varias artes esse non *æmulas*, sed *connexas*, haud secus ac virtutes morales. Nimirum cùm una ex his in periculo est, v. g. agricultura, aliæ quoque damnum aliquod gerant necesse est.

252. Ad laboris fecunditatem plurimum confert ejus temperatio vel organisatio. Ipsa autem a duobus præsertim pendet, *libertate* scilicet et *associatione*. Libertas in eo est ut quisque eligere possit suum laborem vel suam artem, et locum in quo laboret. — Associatio vero varios ejusdem artis operarios jungit et operarios patronis, ut felici admodum exitu fecerunt olim *corporati* pro singulis artibus. Sic junguntur diversæ civitatis vires simulque artium prosperitati et artificum dignitati ac securitati providetur.

Accedat quoque oportet justa Status tutela, esse necesse est — sed quæ *protegat*, et si opus fuerit, confirmet præscripta quæ corporati instituerunt ad rectam professionis suæ disciplinam.

FINIS.

INDEX

QUÆSTIONUM QUÆ IN METHAPHYSICA ET ETHICA SOLVUNTUR

ONTOLOGIA

Præviæ notiones circa Ontologiæ definitionem, præstantiam et utilitatem, historiam ac divisionem.....	1
---	---

ONTOLOGIE PRIMA PARS

DE ENTE IN UNIVERSUM

CAPUT I. — <i>De notione entis</i>	6
Art. I. — De entis definitione.....	6
Art. II. — De nihilo.....	7
Art. III. — De relatione notionis entis ad alias notiones.....	8
Art. IV. — De primo principio quod nititur in notione entis, scilicet de principio contradictionis.....	10
CAPUT II. — <i>De præcipuis entis divisionibus</i>	12
Prænotanda circa entis divisiones.....	12
Art. I. — De actu et potentia.....	12
§ I. — De notione et variis speciebus actûs.....	13
§ II. — De notione et variis speciebus potentiaë.....	14
§ III. — De relationibus quæ vigent inter potentiam et actum.....	15
Art. II. — De possibili et impossibili.....	17
§ I. — De notione et variis speciebus possibilitatis.....	17
§ II. — De principiis quibus regitur possibilitas.....	18
§ III. — De fundamento in quo nititur.....	18
Art. III. — De essentia et existentia.....	20
§ I. — De notione essentiaë et existentiaë.....	21
§ II. — De cognitione essentiarum.....	21
§ III. — De compositione essentiarum.....	22
§ IV. — De illarum necessitate, æternitate et immutabilitate.....	24
§ V. — De reali discrimine inter essentiam et existentiam.....	25
Art. IV. — De finito, infinito et indefinito.....	28
Prænotanda circa perfectum et imperfectum.....	28
§ I. — De natura finiti, infiniti et indefiniti.....	28